

ความมีอยู่ของผีฟ้าของชาวบ้านธาตุอิงฮังนครโกสอนพรมวิหาร

แขวงสะหวันนะเขต สปป.ลาว

The Analysis of the existence of Phi Fa of That Ing Hang Villagers

NakhonKaiSonPhromWihanSavannakhet Province, Lao PDR

Phra Vilaythong Thongmixay¹,

พระครูภาวนาโพธิคุณ², จักรพรรณ วงศ์พรพวัน³ และ จรัส ลีกา⁴

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น^{1,2,3}

Phra Vilaythong Thongmixay¹,

Phrakhru Bhavanabodhikun², Chakkapan Wongpornpavan³ and Jaras Leeka⁴,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus^{1,2,3}

Corresponding Author, Email: bangkinlerstar@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “ความมีอยู่ของผีฟ้าตามความเชื่อของชาวบ้านธาตุอิงฮัง นครโกสอนพรมวิหาร แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว” มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดความเป็นมาของผีฟ้า 2) ศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับผีฟ้าของชาวบ้านธาตุอิงฮัง และ 3) ศึกษาความมีอยู่ของผีฟ้าตามทัศนะความเชื่อของชุมชน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องและการวิจัยภาคสนาม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 24 คน ประกอบด้วย ผู้ประกอบพิธีกรรม 4 คน ผู้ที่ได้รับการรักษาด้วยพิธีราผีฟ้า 10 คน และผู้สังเกตการณ์ 10 คน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์และการตีความเชิงอุปนัย ผลการวิจัยพบว่า

1) ผีฟ้าเป็นความเชื่อดั้งเดิมของชาวลาวและชาวอีสานที่สืบทอดจากบรรพบุรุษ มีความสัมพันธ์กับความเชื่อเรื่องภูญาแถน วิญญาณ และอำนาจเหนือธรรมชาติ โดยเชื่อว่าผีฟ้ามีอำนาจในการคุ้มครองและรักษาโรคภัยไข้เจ็บ 2) ความเชื่อเกี่ยวกับผีฟ้าของชาวบ้านธาตุอิงฮังเป็นระบบความเชื่อที่ผสมผสานระหว่างลัทธิวิญญาณนิยมกับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ส่งผลต่อวิถีชีวิต ประเพณี และพิธีกรรมของชุมชน และ 3) ความมีอยู่ของผีฟ้าสามารถอธิบายได้ในมิติทางวัฒนธรรม มานุษยวิทยา และคติชนวิทยา แม้ไม่สามารถพิสูจน์ได้ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ แต่ผีฟ้ายังคงมีบทบาทสำคัญในฐานะสัญลักษณ์ทางจิตวิญญาณที่ช่วยหล่อหลอมความสามัคคี ความศรัทธา และอัตลักษณ์ของชุมชนอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: ผีฟ้า; ความเชื่อพื้นบ้าน; ธาตุอิงฮัง; สปป.ลาว; วิญญาณนิยม

* ได้รับบทความ: 20 มีนาคม 2568; แก้ไขบทความ: 21 มิถุนายน 2568; ตอรับตีพิมพ์: 30 มิถุนายน 2568

Received: 20 March 2025; Revised: 21 June 2025; Accepted: 30 June 2025

pp.

Abstract

This research entitled “The Existence of Phi Fa According to the Beliefs of That Ing Hang Villagers, Kaysone Phomvihane City, Savannakhet Province, Lao People's Democratic Republic” aimed to: 1) study the historical background of Phi Fa, 2) investigate the beliefs concerning Phi Fa among the villagers of That Ing Hang, and 3) examine the existence of Phi Fa from the perspective of local beliefs. This qualitative research employed documentary study and fieldwork. Key informants consisted of 24 participants, including ritual practitioners, individuals who received healing through Phi Fa rituals, and community observers. Data were collected through in-depth interviews, participant observation, and focus group discussions. The data were analyzed using descriptive and inductive approaches.

The findings revealed that:

1) Phi Fa is a traditional belief inherited from ancestors among Lao and Northeastern Thai communities, closely associated with the belief in Phaya Thaen, spirits, and supernatural powers believed to protect people and cure illnesses

2) the belief in Phi Fa among That Ing Hang villagers represents a folk belief system integrating animism and Buddhist teachings, significantly influencing local traditions, rituals, and ways of life

3) the existence of Phi Fa can be understood through cultural, anthropological, and folkloric perspectives. Although it cannot be scientifically verified, Phi Fa continues to function as a spiritual symbol that fosters faith, social cohesion, and cultural identity within the community

Keywords: Phi Fa; Folk Beliefs; That Ing Hang; Lao PDR; Animism

บทนำ

ความเชื่อเป็นรากฐานสำคัญของการดำรงชีวิตมนุษย์และมีอิทธิพลต่อพฤติกรรม ค่านิยม ตลอดจนการสร้างระบบสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละชุมชน โดยเฉพาะความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติ วิญญาณ และอำนาจศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งปรากฏอยู่ในสังคมมนุษย์แทบทุกแห่งทั่วโลก

ความเชื่อดังกล่าวได้รับการอธิบายผ่านแนวคิดลัทธิวิญญาณนิยม (Animism) ที่เชื่อว่าสรรพสิ่งทั้งหลายล้วนมีวิญญาณสถิตอยู่ และวิญญาณเหล่านั้นสามารถส่งผลต่อวิถีชีวิตของมนุษย์ได้ (Tylor, 1871) ความเชื่อเกี่ยวกับผีจึงมิได้เป็นเพียงเรื่องของจินตนาการหรือความงมงาย หากแต่เป็นกลไกทางสังคมและวัฒนธรรมที่ช่วยสร้างความมั่นคงทางจิตใจ ตลอดจนกำหนดแบบแผนความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (Geertz, 1973)

ในสังคมกลุ่มแม่น้ำโขง โดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ความเชื่อเรื่องผีและวิญญาณยังคงมีบทบาทสำคัญต่อการดำรงชีวิตของประชาชน แม้ว่าสังคมจะมีความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีก็ตาม ทั้งนี้เนื่องจากความเชื่อดังกล่าวได้หลอมรวมเข้ากับประเพณี วัฒนธรรม และศาสนา จนกลายเป็นอัตลักษณ์ทางสังคมที่สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น (งามพิศ สัตย์สงวน, 2551) โดยเฉพาะความเชื่อเรื่อง “ผีฟ้า” ซึ่งเป็นความเชื่อดั้งเดิมของชาวลาวและชาวอีสานที่เกี่ยวข้องกับการรักษาโรค การป้องกันภัยพิบัติ การเสริมสร้างขวัญกำลังใจ และการสื่อสารกับอำนาจเหนือธรรมชาติผ่านพิธีกรรมรำผีฟ้าและร่างทรง (สันติ ไพริธ, 2550) ความเชื่อดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ตลอดจนบทบาทของพิธีกรรมในการสร้างความสามัคคีและความมั่นคงทางจิตใจของชุมชน

บ้านธาตุอิงฮัง นครโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นชุมชนที่ยังคงรักษาและสืบทอดความเชื่อเกี่ยวกับผีฟ้าไว้อย่างเข้มแข็ง โดยเฉพาะพิธีกรรมรำผีฟ้าที่ใช้ในการรักษาอาการเจ็บป่วยและการแก้เคราะห์ตามความเชื่อของชุมชน แม้ว่าการแพทย์สมัยใหม่จะเข้ามามีบทบาทในการดูแลสุขภาพของประชาชนมากขึ้น แต่ชาวบ้านจำนวนไม่น้อยยังคงให้ความสำคัญกับพิธีกรรมดังกล่าว เนื่องจากเชื่อว่าผีฟ้าสามารถช่วยคุ้มครอง ปกป้องรักษา และบันดาลให้เกิดความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิตได้ ความเชื่อนี้จึงมิได้เป็นเพียงพิธีกรรมทางวัฒนธรรมเท่านั้น แต่ยังเป็นส่วนหนึ่งของระบบคุณค่าและโลกทัศน์ของชุมชน (ประเวศ วะสี, 2535)

ในบริบทของสังคมร่วมสมัยที่ให้ความสำคัญกับเหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์และการพิสูจน์เชิงประจักษ์ ความเชื่อเกี่ยวกับผีฟ้ามักถูกตั้งคำถามถึงความมีอยู่และบทบาทที่แท้จริงในสังคมปัจจุบัน ดังนั้น การศึกษาความมีอยู่ของผีฟ้าตามความเชื่อของชาวบ้านธาตุอิงฮังจึงเป็นประเด็นที่มีความสำคัญทั้งในเชิงปรัชญา ศาสนา มานุษยวิทยา และวัฒนธรรม อันจะนำไปสู่ความเข้าใจถึงความหมาย คุณค่า และบทบาทของความเชื่อดังกล่าวที่ยังคงดำรงอยู่ในสังคมลาวร่วมสมัย ตลอดจนเป็นการอนุรักษ์องค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดมาอย่างยาวนานให้คงอยู่ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดความเป็นมาของผีฟ้า
2. เพื่อศึกษาความเชื่อผีฟ้าของชาวบ้านธาตุอิงฮัง นครโกสอนพรมวิหาร สปป. ลาว
3. เพื่อพิสูจน์ความมีอยู่ของผีฟ้าของชาวบ้านธาตุอิงฮัง นครโกสอนพรมวิหาร สปป. ลาว

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ความมีอยู่ของผีฟ้าตามความเชื่อของชาวบ้านธาตุอิงฮัง นครโกสอนพรมวิหาร แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมุ่งศึกษาความเชื่อ แนวคิด และการรับรู้เกี่ยวกับผีฟ้าของชาวบ้านธาตุอิงฮัง ผ่านการศึกษาข้อมูลเอกสารและการเก็บข้อมูลภาคสนาม

1. พื้นที่วิจัย

พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ บ้านธาตุอิงฮัง นครโกสอนพรมวิหาร แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งเป็นชุมชนที่ยังคงรักษาและสืบทอดความเชื่อเกี่ยวกับผีฟ้าและพิธีกรรมรำผีฟ้าอย่างต่อเนื่อง และเป็นพื้นที่ที่มีการประกอบพิธีกรรมเพื่อรักษาผู้เจ็บป่วยตามความเชื่อดั้งเดิมของชุมชน

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์เกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรมผีฟ้า จำนวน 24 คน ประกอบด้วย 1. ผู้ประกอบพิธีกรรมหรือหมอผีฟ้า จำนวน 4 คน 2. ผู้ที่เคยได้รับการรักษาด้วยพิธีกรรมรำผีฟ้า จำนวน 10 คน 3. ผู้สังเกตการณ์หรือผู้มีส่วนร่วมในพิธีกรรมผีฟ้า จำนวน 10 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

1. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview)
2. แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation)
3. แบบบันทึกภาคสนาม (Field Notes)
4. เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายภาพ และกล้องบันทึกวิดีโอ

โดยผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาสร้างแนวคำถามสัมภาษณ์ จากนั้นนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ความครอบคลุมของเนื้อหา และความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ก่อนนำไปใช้เก็บข้อมูลจริง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ตำรา งานวิจัย และเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องผีฟ้า วิญญาณนิยม และพิธีกรรมพื้นบ้าน

2. ขออนุญาตผู้นำชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการเข้าพื้นที่วิจัย

3. สร้างความคุ้นเคยและความสัมพันธ์กับผู้ให้ข้อมูล เพื่อสร้างความไว้วางใจในการให้ข้อมูล

4. ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแต่ละกลุ่ม

5. สังเกตและบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับพิธีกรรมผีฟ้า สภาพแวดล้อม และบริบททางสังคมวัฒนธรรมของชุมชน

6. ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลด้วยการสนทนากลุ่มและการสอบถามข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูล

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ การสังเกต และการสนทนากลุ่มมาตรวจสอบความถูกต้องด้วยเทคนิคการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) จากนั้นจึงดำเนินการจัดหมวดหมู่ข้อมูล วิเคราะห์ ตีความ และสังเคราะห์ข้อมูลตามประเด็นการวิจัย โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) และการวิเคราะห์เชิงอุปนัย (Inductive Analysis) เพื่ออธิบายความหมาย แนวคิด และความมีอยู่ของผีฟ้าตามความเชื่อของชาวบ้านธาตุอิงฮังอย่างเป็นระบบ

6. การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation Technique) โดยเปรียบเทียบข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่แตกต่างกัน ได้แก่ ผู้ประกอบพิธีกรรม ผู้ที่ได้รับการรักษาด้วยพิธีกรรมผีฟ้า และผู้สังเกตการณ์ รวมทั้งตรวจสอบข้อมูลจากเอกสารและการสังเกตภาคสนาม เพื่อให้ข้อมูลมีความถูกต้อง ครบถ้วน และน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ความมีอยู่ของผีฟ้าตามความเชื่อของชาวบ้านธาตุอิงฮัง นครโกสุมพิสัย จังหวัดหนองบัวลำภู” ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ดังนี้

1. ผลการศึกษาแนวคิดความเป็นมาของผีฟ้า

ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดเกี่ยวกับผีฟ้าของชาวบ้านธาตุอิงฮังเป็นความเชื่อดั้งเดิมที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษในสังคมลาวและอีสาน มีรากฐานมาจากความเชื่อเรื่องพญานาค เทพผู้มีอำนาจเหนือธรรมชาติ

ซึ่งมีบทบาทในการดูแลโลกมนุษย์ ความเชื่อดังกล่าวได้รับการถ่ายทอดผ่านคำบอกเล่า พิธีกรรม และวิถีชีวิตของชุมชนมาอย่างต่อเนื่อง จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของชุมชน

ชาวบ้านเชื่อว่าผีฟ้าเป็นวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ที่มีอำนาจในการคุ้มครองผู้คน ป้องกันภัยพิบัติ และช่วยรักษาโรคภัยไข้เจ็บ จึงมีการประกอบพิธีกรรมบวงสรวง เช่น ไห้ และรำผีฟ้าเพื่อแสดงความเคารพ และขอพรให้เกิดความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิตและชุมชน นอกจากนี้ยังพบว่าความเชื่อเรื่องผีฟ้ามีการผสมผสานกับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาและความเชื่อแบบพราหมณ์ จนกลายเป็นระบบความเชื่อที่มีลักษณะเฉพาะของชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำโขง

2. ผลการศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับผีฟ้าของชาวบ้านธาตุอิงฮัง

ผลการวิจัยพบว่า ชาวบ้านธาตุอิงฮังมีความเชื่อว่าผีฟ้าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติ สามารถให้คุณและให้โทษแก่มนุษย์ได้ โดยเฉพาะในด้านการคุ้มครองดูแล การรักษาโรค และการปัดเป่าสิ่งชั่วร้าย ความเชื่อดังกล่าวสะท้อนผ่านพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น การรำผีฟ้า การบวงสรวงผีฟ้า และการเข้าทรงของร่างทรงผีฟ้า

นอกจากนี้ยังพบว่า ชาวบ้านเชื่อว่าผีฟ้ามีความสัมพันธ์กับหลักกรรมและบุญตามแนวความคิดทางพระพุทธศาสนา กล่าวคือ บุคคลที่ประพฤติดี ปฏิบัติตนตามจารีตประเพณี และประกอบคุณงามความดี จะได้รับการคุ้มครองจากผีฟ้า ขณะที่ผู้กระทำความผิดจารีตหรือดูหมิ่นสิ่งศักดิ์สิทธิ์อาจประสบเคราะห์กรรม หรือความเจ็บป่วยได้ ความเชื่อนี้ส่งผลต่อการดำเนินชีวิต การตัดสินใจ และการปฏิบัติตนของสมาชิกในชุมชนอย่างชัดเจน

3. ผลการศึกษาความมีอยู่ของผีฟ้าตามความเชื่อของชาวบ้านธาตุอิงฮัง

ผลการวิจัยพบว่า ความมีอยู่ของผีฟ้าสามารถอธิบายได้ใน 3 มิติสำคัญ ได้แก่

3.1 ผีฟ้าในฐานะสถานะวิญญาณ

ชาวบ้านเชื่อว่าผีฟ้าเป็นดวงวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ที่ยังคงดำรงอยู่หลังความตาย และมีบทบาทในการดูแล คุ้มครอง และให้ความช่วยเหลือแก่ผู้คนในชุมชน ความเชื่อนี้เป็นพื้นฐานสำคัญของพิธีกรรมเช่น ไห้ และการบวงสรวงผีฟ้า

3.2 ผีฟ้าในฐานะผู้มีอำนาจศักดิ์สิทธิ์

ผีฟ้าถูกมองว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติ สามารถดลบันดาลให้เกิดคุณหรือโทษแก่ผู้คนได้ จึงมีการอาศัยร่างทรงเป็นสื่อกลางในการติดต่อสื่อสารระหว่างมนุษย์กับผีฟ้า เพื่อขอคำแนะนำ การรักษาโรค และการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในชีวิต

3.3 ผีฟ้าในฐานะผู้มีญาณวิเศษ

ชาวบ้านเชื่อว่าผีฟ้ามีญาณทัศนะ สามารถล่วงรู้เหตุการณ์ต่าง ๆ และให้คำแนะนำเกี่ยวกับอนาคตได้ ความเชื่อนี้สะท้อนผ่านพิธีกรรมการเข้าทรง การทำนาย และการประกอบพิธีเพื่อเสริมสร้าง

ขวัญกำลังใจแก่ผู้คนในชุมชน

สรุป แม้ว่าความมียูของผีฟ้าจะไม่สามารถพิสูจน์ได้ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ แต่จากมุมมองของชุมชน ผีฟ้ายังคงมีอยู่จริงในฐานะสัญลักษณ์ทางจิตวิญญาณและวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อความคิด ความเชื่อ และวิถีชีวิตของชาวบ้านธาตุอิงฮัง ทั้งยังเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความสามัคคี ความมั่นคงทางจิตใจ และการสืบทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนสู่คนรุ่นต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “ความมียูของผีฟ้าตามความเชื่อของชาวบ้านธาตุอิงฮัง นครโกสุมพิสัย จังหวัดหนองบัวลำภู” สามารถอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. แนวคิดความเป็นมาของผีฟ้า

ผลการวิจัยพบว่า ผีฟ้าเป็นความเชื่อดั้งเดิมที่สืบทอดมาอย่างยาวนานในสังคมลาวและอีสาน มีรากฐานมาจากความเชื่อเรื่องพญานาค วิญญาณบรรพบุรุษ และอำนาจเหนือธรรมชาติที่มีบทบาทต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ทั้งในด้านการคุ้มครอง การรักษาโรค และการสร้างความอุดมสมบูรณ์แก่ชุมชน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสังคมลุ่มน้ำโขงในอดีตเป็นสังคมเกษตรกรรมที่พึ่งพาธรรมชาติเป็นสำคัญ เมื่อมนุษย์ไม่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ จึงสร้างระบบความเชื่อเพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติและสิ่งเหนือธรรมชาติ สอดคล้องกับแนวคิดลัทธิวิญญาณนิยม (Animism) ของ Tylor (1871) ที่อธิบายว่ามนุษย์เชื่อว่าสรรพสิ่งมีชีวิตวิญญาณสถิตอยู่และสามารถส่งผลต่อชีวิตมนุษย์ได้ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานพิศ สัตย์สวณ (2551) ที่กล่าวว่าความเชื่อเกี่ยวกับผีเป็นพื้นฐานสำคัญของวัฒนธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเป็นกลไกทางสังคมที่ช่วยสร้างความมั่นคงทางจิตใจให้แก่ผู้คนในชุมชน

นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังพบว่าความเชื่อเรื่องผีฟ้ามีการผสมผสานกับพระพุทธศาสนาอย่างกลมกลืน จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดของ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต, 2546) ที่อธิบายว่าพระพุทธศาสนาในสังคมไทยและลาวสามารถปรับตัวและอยู่ร่วมกับความเชื่อพื้นบ้านได้โดยไม่เกิดความขัดแย้ง ทำให้เกิดการผสมผสานระหว่างหลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับความเชื่อดั้งเดิมของท้องถิ่น

2. ความเชื่อเกี่ยวกับผีฟ้าของชาวบ้านธาตุอิงฮัง

ผลการวิจัยพบว่า ชาวบ้านธาตุอิงฮังมีความเชื่อว่าผีฟ้าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สามารถให้คุณและให้โทษแก่ผู้คนได้ ทั้งในด้านการรักษาโรค การปกป้องคุ้มครอง และการเสริมสร้างสิริมงคลแก่ชีวิต ความเชื่อดังกล่าวสะท้อนผ่านพิธีกรรมรำผีฟ้า การบวงสรวง และการเข้าทรงของร่างทรงผีฟ้า ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะพิธีกรรมเหล่านี้ทำหน้าที่เป็นกลไกทางสังคมในการสร้างขวัญกำลังใจ ลดความวิตกกังวล

และเสริมสร้างความหวังให้แก่ผู้ที่ประสบปัญหาหรือความทุกข์ในชีวิต สอดคล้องกับแนวคิดของ Geertz (1973) ที่มองว่าศาสนาและความเชื่อเป็นระบบสัญลักษณ์ที่ช่วยสร้างความหมายให้แก่ชีวิตมนุษย์ และทำให้มนุษย์สามารถเผชิญกับสถานการณ์ที่ไม่แน่นอนได้อย่างมีความหวัง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของอนุลักษณ์ อาสาสุ (2553) ที่พบว่าพิธีกรรมรำผีฟ้าในสังคมอีสานไม่ได้ทำหน้าที่เพียงรักษาโรคเท่านั้น แต่ยังเป็นกระบวนการสร้างพลังใจ ความเชื่อมั่น และความสัมพันธ์อันดีระหว่างสมาชิกในชุมชนอีกด้วย และพบว่าชาวบ้านเชื่อมโยงบทบาทของผีฟ้ากับแนวคิดเรื่องกรรม บุญ และผลแห่งการกระทำตามหลักพระพุทธศาสนา โดยเชื่อว่าผู้ประพฤติดีจะได้รับการคุ้มครองจากผีฟ้า ขณะที่ผู้ประพฤติดีอาจได้รับผลกระทบหรือเคราะห์ร้าย สะท้อนให้เห็นถึงการบูรณาการระหว่างความเชื่อพื้นบ้านกับหลักจริยธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างชัดเจน

3. ความมีอยู่ของผีฟ้าตามความเชื่อของชาวบ้านธาตุอิงฮัง

ผลการวิจัยพบว่า ความมีอยู่ของผีฟ้าสามารถอธิบายได้ในมิติทางสังคม วัฒนธรรม และจิตวิญญาณ มากกว่าการพิสูจน์ด้วยหลักวิทยาศาสตร์ กล่าวคือ ชาวบ้านเชื่อว่าผีฟ้ามีอยู่จริงในฐานะดวงวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ ผู้คุ้มครอง และผู้มีญาณวิเศษที่สามารถสื่อสารกับมนุษย์ผ่านร่างทรงได้ แม้จะไม่สามารถพิสูจน์ได้ด้วยเครื่องมือทางวิทยาศาสตร์ แต่ความเชื่อดังกล่าวยังคงมีพลังในการกำหนดพฤติกรรม วิถีชีวิต และความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้คนในชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดมานุษยวิทยาวัฒนธรรมที่มองว่า “ความจริงทางสังคม” (Social Reality) มิได้ขึ้นอยู่กับ การพิสูจน์เชิงประจักษ์เพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากการยอมรับร่วมกันของสมาชิกในสังคม (Berger & Luckmann, 1966) ดังนั้น แม้ผีฟ้าจะไม่สามารถพิสูจน์การมีอยู่ได้ในเชิงวิทยาศาสตร์ แต่ในมิติของวัฒนธรรมและความเชื่อ ผีฟ้ายังคงดำรงอยู่ในฐานะสัญลักษณ์ทางจิตวิญญาณที่มีความหมายต่อชุมชน ผลการวิจัยยังแสดงให้เห็นว่าพิธีกรรมผีฟ้าทำหน้าที่เป็นกลไกในการรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม สร้างความสามัคคี และเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดของ Durkheim (1915) ที่อธิบายว่าพิธีกรรมทางศาสนาและความเชื่อร่วมกันเป็นพลังสำคัญที่ช่วยหล่อหลอมความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสังคม และสร้างความรู้สึกร่วมกันเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนให้แก่สมาชิกในสังคม

สรุป ความมีอยู่ของผีฟ้าตามความเชื่อของชาวบ้านธาตุอิงฮังมิได้สะท้อนเพียงมิติของความเชื่อเหนือธรรมชาติเท่านั้น หากยังสะท้อนถึงคุณค่า อัตลักษณ์ ภูมิปัญญา และความสัมพันธ์ทางสังคมที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน ซึ่งยังคงมีความสำคัญต่อการดำรงอยู่ของชุมชนในสังคมร่วมสมัย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 หน่วยงานด้านวัฒนธรรม ศาสนา และองค์กรปกครองท้องถิ่น ควรส่งเสริมการอนุรักษ์และสืบทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรมผีฟ้าในฐานะมรดกทางวัฒนธรรมที่สะท้อนอัตลักษณ์และภูมิปัญญาของชุมชนลุ่มน้ำโขง

1.2 ชุมชนบ้านธาตุอิงฮังและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรรวบรวม บันทึก และจัดเก็บข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา ความเชื่อ พิธีกรรม และบทบาทของผีฟ้าในรูปแบบเอกสารและสื่อดิจิทัล เพื่อป้องกันการสูญหายขององค์ความรู้ดั้งเดิมและใช้เป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับคนรุ่นต่อไป

1.3 สถาบันการศึกษาและหน่วยงานด้านวัฒนธรรมควรนำองค์ความรู้เกี่ยวกับความเชื่อเรื่องผีฟ้ามาศึกษาในมิติทางสังคม วัฒนธรรม และมานุษยวิทยา เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่น

1.4 ผู้นำชุมชนและผู้สืบทอดพิธีกรรมควรส่งเสริมการถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับผีฟ้าให้แก่เยาวชนในชุมชน โดยเน้นคุณค่าด้านจริยธรรม ความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ ความสามัคคี และการอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูลในสังคม

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบความเชื่อและพิธีกรรมผีฟ้าระหว่างชุมชนในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวกับชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย เพื่อศึกษาพัฒนาการและความเปลี่ยนแปลงของระบบความเชื่อในบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน

2.2 ควรศึกษาบทบาทของพิธีกรรมผีฟ้าต่อการสร้างสุขภาวะทางจิต การเยียวยาทางสังคม และการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในสังคมร่วมสมัย

2.3 ควรศึกษากระบวนการสืบทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับผีฟ้าในกลุ่มคนรุ่นใหม่ เพื่อวิเคราะห์แนวโน้มการคงอยู่หรือการเปลี่ยนแปลงของความเชื่อภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความทันสมัย

2.4 ควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อเรื่องผีฟ้ากับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ในมิติทางปรัชญา ศาสนา และวัฒนธรรม เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการบูรณาการระหว่างความเชื่อพื้นบ้านกับพระพุทธศาสนาในสังคมลุ่มน้ำโขง

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยเกี่ยวกับความมียู่ของผีฟ้าตามความเชื่อของชาวบ้านธาตุอิงฮัง นครโกสอนพรมวิหาร แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่า ผีฟ้าเป็นศูนย์รวมของความเชื่อ จิตวิญญาณ พิธีกรรม และวิถีชีวิตของชุมชนที่ได้รับการสืบทอดจากบรรพบุรุษมาอย่างต่อเนื่อง ความเชื่อดังกล่าวมิได้ส่งผลกระทบด้านจิตใจเท่านั้น แต่ยังมิมีบทบาทสำคัญต่อการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม ความสามัคคี และการธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน ผู้วิจัยจึงได้สังเคราะห์ข้อค้นพบจากการศึกษาเป็นองค์ความรู้ใหม่ในรูปแบบ PFSC Model (Phi Fa Spiritual and Cultural Model) ซึ่งอธิบายกระบวนการเชื่อมโยงระหว่างความเชื่อในผีฟ้า (Phi Fa Belief) ศรัทธาและพิธีกรรม (Faith and Ritual) ความสามัคคีของชุมชน (Social Cohesion) และการสืบทอดวัฒนธรรม (Cultural Continuity) และ การสืบทอดวัฒนธรรม (Cultural Continuity) อันนำไปสู่การสร้างอัตลักษณ์และความยั่งยืนของชุมชน ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 PFSC Model : องค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับความมียู่ของผีฟ้าตามความเชื่อของชาวบ้านธาตุอิงฮัง นครโกสอนพรมวิหาร แขวงสะหวันนะเขต สปป.ลาว

เอกสารอ้างอิง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์
ปีที่ 12 ฉบับที่ 3 ประจำเดือนกรกฎาคม-กันยายน 2568

